

Tillaga til þingsályktunar

um frelsi á leigubifreiðamarkaði.

Flm.: Hanna Katrín Friðriksson, Guðbrandur Einarsson, Sigmar Guðmundsson,
Þorbjörg Sigríður Gunnlaugsdóttir, Þorgerður K. Gunnarsdóttir.

Alþingi ályktar að fela innviðaráðherra að afnema hámarksfjölda atvinnuleyfa til leigubifreiðaaaksturs, fækka kvöðum fyrir veitingu þeirra og opna íslenskan leigubifreiðamarkað fyrir aukinni samkeppni.

Greinargerð.

Þingsályktunartillaga þessi var áður flutt á 148. löggjafarþingi (201. mál) og er nú endurflutt nánast óbreytt.

Í álit Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA) frá 10. nóvember 2021 kemur fram að íslensk löggjöf um leigubifreiðar sé ekki í samræmi við EES-samninginn og gangi gegn 1. mgr. 31. gr. hans. Ástæða álitsins er að í janúar 2021 sendi ESA íslenskum stjórnvöldum áminningarbréf um málið sem ekki hefur verið brugðist við með fullnægjandi hætti. Stofnunin lagði því fram rökstutt álit sitt 10. nóvember sl. Í athugasemdum ESA er farið yfir að núverandi löggjöf á Íslandi takmarki úthlutun atvinnuleyfa fyrir leigubifreiðaaakstur innan takmörkunarsvæða. Reglur um úthlutun atvinnuleyfa innan skilgreindra svæða eru ekki hlutlægar og hygla núverandi leyfishafa. Þetta felur í sér mögulegar aðgangshindranir og hindrar að nýir aðilar hefji starfsemi í atvinnugreininni. Löggjöfin skyldar einnig leyfishafa til að hafa leigubifreiðaaakstur sem meginatvinnu og krefst þess að viðkomandi sé tengdur leigubifreiðastöð.

Atvinnuleyfum leigubílstjóra á höfuðborgarsvæðinu var fjölgað um 20 árið 2017, úr 560 í 580. Þar áður höfðu þau staðið óbreytt í rúman áratug. Þrátt fyrir þetta hækkuðu rekstrartekjur fyrirtækja og einstaklinga, sem skráðar eru í atvinnugreinina „49.32.0 Rekstur leigubifreiða“, úr rúmunum 170 millj. kr. árið 2011 upp í 438 millj. kr. árið 2016 samkvæmt upplýsingum frá ríkisskattstjóra. Telja verður að tölurnar beri með sér að markaðurinn ráði við talsverða fjölgun atvinnuleyfa. Besta leiðin til að tryggja að framboð sé í samræmi við eftirspurn og til að sporna gegn fákeppni er að leggja niður hámarksfjölda atvinnuleyfa og opna með því fyrir almenna samkeppni á leigubifreiðamarkaði.

Fákeppni er til þess fallin að þrýsta upp verðlagi og stuðla að skorti á þjónustu á álags tímum. Þess vegna eru hagsmunir neytenda og samfélagsins alls fölgendir í því að markaðir séu byggðir upp á grundvelli sterkrar og opinna samkeppni. Í álit Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA) segir „að núverandi ástand hafi neikvæð áhrif á samkeppni og verð til neytenda“. Núgildandi rekstrarumhverfi á leigubifreiðamarkaði ber ákveðin merki liðinna tíma sem aukið frelsi á markaðinum væri til þess fallið að bæta úr, m.a. með því að opna fyrir möguleika neytenda á að velja milli ólíkra þjónustustiga á mismunandi verði og auðvelda stærri hóp að nýta almenningssamgöngur sem sinn helsta ferðamáta. Í því felst samfélagslegur ávinningur, bæði með tilliti til efnahags- og umhverfissjónarmiða.

Samhliða afnámi hámarksfjölda atvinnuleyfa er rétt að fækka þeim kvöðum sem settar eru í lög fyrir veitingu leyfanna. Krafan um að leyfishafar hafi að meginreglu leigubifreiðaaakstur að aðalatvinnu er óþörf og hamlar mörgum sem kynnu annars að vilja afla sér tekna með leigubifreiðaaakstri án þess þó að hafa það að aðalstarfi. Undir þann hóp fellur meðal annars námsfólk og einstaklingar með skerta starfsgetu.

Önnur kvöð sem eðlilegt er að endurskoða er skilyrðið um að leyfishafi hafi ekki verið dæmdur til refsivistar eða framið alvarlegt eða ítrekað brot á lögum og reglugerðum sem um starfsgreinina gilda. Engin sterk rök eru fyrir því að fólki, sem dæmt hefur verið til refsingar og setið af sér dóm sinn, sé meinaður aðgangur að þessari atvinnugrein frekar en öðrum. Vegna eðlis starfsins er þó eðlilegt að viðhalda umræddum takmörkunum í tilvikum þar sem einstaklingur hefur verið dæmdur til refsivistar fyrir kynferðisbrot eða ítrekað gerst sekur um brot gegn umferðarlögum.

Einnig má nefna þörf á að endurskoða kröfur um að leyfishafi sé að meginreglu skráður eigandi bifreiðar eða fyrsti umráðamaður samkvæmt samningi við löggilt kaupleigu- eða rekstrarfyrirtæki, sé fjár síns ráðandi og 70 ára eða yngri, sbr. 1. mgr. 5. gr. laga nr. 134/2001, um leigubifreiðar.

Auk þess sem að framan greinir er ástæða til að endurskoða 10. gr. laga nr. 134/2001, um leigubifreiðar, þess efnis að löggiltir gjaldmælar undir eftirliti Samgöngustofu séu í öllum leigubifreiðum. Þetta ákvæði skerðir samningsfrelsi einstaklings, t.d. til að semja um verð fyrir leiguakstur fyrir fram, og hamlar tæknilegri framþróun á borð við greiðslu í gegnum snjallsímaforrit. Hið síðastnefnda er lykilþáttur í að opna íslenskan markað fyrir þjónustu farveitna sem rutt hafa sér til rúms erlendis, en slík þjónusta er hvort tveggja byggð á grundvelli samningsfrelsis og á kostum deiliahagkerfisins.